

Filmoteka Szkolna

Temat lekcji: Czy wiemy, jak pomagać innym? Rozważania o skuteczności pomocy społecznej na podstawie filmu „Ballada o kozie” Bartosza Konopki

Opracowanie: Sylwia i Tomasz Kwiręgowie

Etap edukacyjny: szkoła ponadpodstawowa

Przedmiot: wiedza o społeczeństwie

Czas: 2 godziny lekcyjne (z projekcją fragmentów filmu)

Pytanie kluczowe (do wyboru):

Jak skutecznie pomagać ludziom najuboższym? Jakie są powody wykluczeń społecznych?

Po zajęciach uczeń będzie umiał:

zdefiniować pojęcia: „klasa społeczna”, „wykluczenie”, „nierówności społeczne”, „nierówności szans życiowych”; wymienić instytucje zajmujące się udzielaniem pomocy społecznej i jej adresatów; wyjaśnić, dlaczego bieda jest podstawowym problemem społecznym; podać co najmniej cztery sposoby efektywnego pomagania ludziom najuboższym.

Metody pracy:

- praca w grupach,
- rozmowa w parach,
- burza mózgów,
- mapa myślowa,
- praca z tekstem źródłowym i fotografią,
- miniwykład,
- rozmowa nauczająca,
- elementy heurystyki

Materiały dydaktyczne:

- film „Ballada o kozie” Bartosza Konopki;
- materiał pomocniczy nr 1;
- zdjęcia ukazujące poszkodowanych przez los ludzi;
- rzutnik i laptop do pokazania zdjęć (lub wydrukowane zdjęcia); 5–6 dużych, czystych arkuszy papieru,
- duży arkusz papieru z namalowaną kozą,
- kolorowe kartki,
- flamastry.

Słowa kluczowe:

- struktura społeczna,
- nierówności społeczne,
- pomoc społeczna,
- marginalizacja,
- wykluczenie,
- bieda

Uwagi:

Lekcję warto przeprowadzić po zajęciach wprowadzających podstawowe pojęcia dotyczące struktury społecznej oraz rozwarstwienia społeczeństwa. W związku z tym, że problem prezentowany

Filmoteka Szkolna

w filmie może dotyczyć niektórych uczniów w twojej klasie, modyfikuj scenariusz tak, by czuli się oni bezpiecznie. Zajęcia można kontynuować na godzinie wychowawczej ze względu na tematykę i problemy, o których opowiada film.

Przebieg zajęć:

1. Pokaż uczniom 2–4 zdjęcia przedstawiające ludzi, których sytuacja materialna pogorszyła się w związku z jakimiś wydarzeniami niezależnymi od nich (mogą to być pracownicy dawnych PGR-ów, powodziarze, osoby wysiedlone przez komornika z domów na skutek kryzysu światowego itp.) Po każdym zdjęciu zapytaj uczniów, kim są ci ludzie, dlaczego znaleźli się w takiej sytuacji materialnej. Młodzież opisuje hipotetyczne scenariusze wydarzeń. Podsumowując ćwiczenie, przytocz prawdziwe historie, które przydarzyły się ludziom z fotografii.
2. Zapytaj uczniów, jak (i kto) może te osoby wesprzeć. Napisz na tablicy pytanie: „Jak można pomóc ludziom w trudnej sytuacji materialnej?”. Poproś uczniów o hasłowe propozycje – wszystkie zapisuj na tablicy. Następnie, wykorzystując efekty burzy mózgów, wspólnie zdefiniujcie „pomoc społeczną”. Zwróć uwagę, by w definicji pojawiły się zarówno cele pomocy społecznej, jej adresaci, jak i instytucje ją realizujące. Wspólnie stworzoną definicję zapisz na flipcharcie i powieś w widocznym miejscu.
3. Wyjaśnij uczniom, w jaki sposób konkretne wydarzenia w kraju i na świecie, ale także wielkie zmiany społeczne wpływają na losy pojedynczych ludzi. Powiedz, że bardzo często ich skutkiem jest nagłe zubożenie społeczeństwa, oraz – idące w ślad za tym – marginalizacja (wykluczenie) i zmniejszenie szans życiowych wybranych grup. Przypomnij pojęcie transformacji systemowej oraz jej ujemnych skutków dla polskiego społeczeństwa. Odnieś się też do aktualnej sytuacji wielu gospodarstw domowych w Polsce i na świecie będącej wynikiem kryzysu światowego (możesz odwołać się do danych statystycznych dotyczących poziomu bezrobocia oraz zwiększenia liczby osób korzystających z pomocy społecznej). Krótko porozmawiajcie o skutkach takiej marginalizacji.
4. Zapowiedz projekcję filmu dokumentalnego Bartosza Konopki, który będzie kolejnym obrazem społeczeństwa po głębokich przemianach politycznych, ekonomicznych i społecznych. Poproś uczniów, by zwrócili uwagę nie tylko na bohaterów dokumentu, lecz także na sposób ich przedstawiania. Zadaj wybrane pytanie kluczowe (w zależności od tego, na czym chcesz się skupić), np. „Jak skutecznie pomagać ludziom najuboższym?”. Rozdaj indywidualne karty pracy (materiał pomocniczy nr 1), prosząc podopiecznych, by w trakcie projekcji próbowali zebrać jak najwięcej wiadomości o bohaterach.
5. Wyświetl film. W związku z tym, że obraz przedstawia trudne problemy społeczne po projekcji – zanim przejdziesz do analizy filmu – zapytaj uczniów o ich emocje. Możesz zadać im pytania pomocnicze, prosząc chętnych o krótkie jednozdaniowe wypowiedzi: Co czuliście, oglądając dokument? Jaki jest ten film? Jakie emocje wywołują w was bohaterowie filmu?. Odpowiedzi te pozostaw bez komentarza.
6. Daj uczniom chwilę na uzupełnienie kart pracy. Następnie poproś ich, by połączyli się w czwórki, w których przedyskutują swoje odpowiedzi na pytania zawarte w karcie pracy: „Kim są bohaterowie filmu?” i skorygują błędy, uzupełnią braki. W trakcie prac zespołów „podglądaj” wyniki i ewentualnie naprowadzaj na wątki nieporuszone lub niezauważone przez uczniów.
7. Na forum klasy jeszcze raz zadaj ostatnie pytanie z karty pracy, tylko w innej formie: „Jaką pomoc uzyskali bohaterowie filmu »Ballada o kozie«?”. Być może uczniowie dostrzegli „nietypową pomoc społeczną” w postaci kozy (a właściwie pomysłu z kozą) i, odpowiadając na to pytanie, wskazali na jej wartość. Jeśli nie, to odkryj przed nimi przygotowany wcześniej flipchart z namalowaną kozą. Poproś, by każdy zastanowił się, co to zwierzę wniosło w życie głównych bohaterów (koza żywicielka, koza – towarzyszka zabawy, koza do opieki, koza buduje wspólnotę itp.). Swoje pomysły uczniowie czytelnie wypisują na kolorowych kartkach i przyklejają je wokół rysunku zwierzęcia. Podsumuj (lub poproś o to jednego ucznia) ten etap pracy. Wspólnie zastanówcie się, jak oceniacie ten rodzaj pomocy społecznej.

8. Zorganizuj w klasie krótką dyskusję na wybrany temat:

- Czy bieda to mało medialny problem?
- W jaki sposób bieda jest przedstawiana w mediach?

Zastanówcie się, z czego to wynika. Pozwól uczniom na swobodne wypowiedzi. Możesz też przeczytać – po krótkiej rozmowie z młodzieżą – wypowiedź Roberta Zydla, stratega agencji reklamowej Saatchi&Saatchi Think Tank z artykułu „Polska niewidoczna” (opublikowanego w „Gazecie Wyborczej”):

„Dlaczego jestem w stanie z głowy wymienić nazwiska 20–30 celebrytów i gwiazd, które pomagają chorym dzieciom, a nie umiem przywołać nazwisk tych gwiazd, które walczą z ubóstwem? Biedzie pomaga się rzadziej? Zaryzykuję stwierdzenie, iż nie jest to najbardziej palący problem tego kraju. Panuje przekonanie, że ludzie wykluczeni z konsumpcji poniekąd sami są sobie winni. Chwyta za serce nie nieporadność finansowa, ale sytuacje losowe, jak choroby, klęski żywiołowe. Problem progów ubóstwa i jego granic jest również mocno dyskusyjny. Zaspokojenie jednych potrzeb powoduje powstawanie kolejnych. Gdzie powiedzieć: stop, do tego poziomu pomagamy, ale dalej radź sobie sam? Szczerze, myślę, że bardziej sensowne jest to, jak Polkomtel utrzymuje w Zakopanem TOPR, niż daje setce ludzi żyjących w ubóstwie pomoc finansową. Rocznie w Tatrach pod lawinami ginie średnio 14 osób, a z głodu w tym kraju nikt nie umiera”.

Zapytaj, czy zgadzają się z jej autorem, który twierdzi, że bieda to mało medialny problem. Czy należy pomagać biednym? Jak pomagać, by pomóc? Zwróć uwagę uczniów na toczącą się wśród publicystów debatę na ten temat. Wśród głosów w tej dyskusji często pojawiają się bowiem takie, które pomoc społeczną uważają za szkodliwą, a co najmniej nieefektywną, tak naprawdę pogłębiającą nieporadność życiową ludzi ubogich. Na zakończenie lekcji zapytaj uczniów, jak – po zajęciach – wyjaśniliby tytuł filmu „Ballada o kozie”. Wysłuchaj ich wypowiedzi.

Poproś, by przypomnieli sobie z zajęć języka polskiego cechy gatunkowe ballady (według definicji ballada to gatunek synkretyczny, którego tematem są niezwykle wydarzenia, łączący w sobie nastrojowość i emocjonalność liryki, fabułę i narratora epiki oraz dialogi i akcję dramatu).

Zwróć uwagę uczniów na rolę narratora/narratorów tej filmowej opowieści – to kozy, które, zdziwione tym, co widzą, jednocześnie nam ten świat przedstawiają. Robią to w sposób wyrozumiały, bez komentarza i oceny, wskutek czego wpływają na nasz stosunek do bohaterów.

Teraz możesz odwołać się do wypowiedzi młodzieży zbieranych zaraz po projekcji filmu. Poproś uczniów, aby w rundce podsumowującej dokończyli zdanie: „Dzisiaj dowiedziałem się...”. Każdy powinien powiedzieć coś innego.

Praca domowa dla chętnych:

Przygotuj portfolio. Poleć uczniom, by przez najbliższy tydzień (lub dwa tygodnie) śledzili w różnych mediach (Internet, telewizja, prasa) informacje na temat sytuacji ludzi ubogich. Poproś, aby zwrócili uwagę na dane statystyczne, politykę prowadzoną przez różne instytucje, debatę publiczną toczącą się na łamach mediów. W opracowywanym portfolio powinny się znaleźć także informacje dotyczące tego zjawiska w lokalnej społeczności.

Materiał pomocniczy nr 1

Karta pracy

Kto jest głównym bohaterem filmu? Może być ich kilku

.....

W jakich grupach społecznych funkcjonuje/-ą?

.....

Jak oceniasz jej/jego/ich sytuację materialną? Jak myślisz, z czego ona wynika?

.....

Gdzie mieszkają bohaterowie filmu? Z czego utrzymują się główni bohaterowie?

.....

Jak sobie radzą w codziennym życiu?

.....

Jak bohaterowie wykorzystują udzielaną im pomoc?

.....

Kto pomaga głównym bohaterom?

.....